

в першу чергу публічні інтереси держави (за дотримання прав громадян). Крім того, усі управлінські функції реалізуються спеціально створеними державою органами, яким, як суб'єктам управління, держава делегує частину своїх повноважень. Це дозволяє даним суб'єктам керувати охороною здоров'я від імені та за дорученням держави. Разом із тим встановлені державою закони та інші правові акти послуговують рамками компетенції для всіх суб'єктів державного управління охороною здоров'я.

Таким чином, система охорони здоров'я в нашій країні виступає як одна з підсистем державного управління соціумом, його соціальною сферою. Її властиві основні системні характеристики, такі як наявність внутрішніх певним чином організованих і взаємопов'язаних структур, зв'язку з іншими підсистемами суспільства, відносна самостійність, ієрархічність і здатність до зміни, розвитку.

Список використаних джерел

1. Борисевич С. О., Бондаренко К. І. Стан і тенденції розвитку управління гуманітарною сферою в Україні. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Trpdu/2014_3/doc/3/03.pdf.
2. Москаленко В. Ф. Принципи організації оптимальної моделі системи охорони здоров'я: український контекст: монографія. Київ: Книга плюс, 2012. 320 с.
3. Канищенко Н. Г. Кластеризація як чинник конкурентоспроможності національної економіки: дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2016. С. 278.
4. Концепція розвитку громадського здоров'я: проект. URL: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20160309_0.html#2.
5. Ключові параметри з питань зміцнення здоров'я / Всесвітня організація здоров'я. Женева, 1998. 48 с.
6. Bergman E. M., Feser E. J. National industry cluster emplates: a framework for applied regional cluster analysis // *Regional Studies*. 2012. 34 (1). P. 1–19.
7. Ketels C. Clusters of Innovation in Europe: Structural Change in Europe. – *Innovative City and Business Regions*. Bollscheivel: Hagbarth Publications, 2013. URL: portal.acm.org/citation.cfm?id=1359976.

Надійшла до редколегії 16.01.2018 р.

УДК 352.07

РЕЗЕРВИ ЗМІЦНЕННЯ ПОДАТКОВОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Гончаренко М. В.,

*к.держ.упр., доц., доцент кафедри економічної теорії та фінансів,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Розглянуто питання посилення податкової спроможності місцевого самоврядування, зокрема щодо надходжень податку з доходів фізичних осіб, акцизного збору, екологічного податку та рентної плати, місцевих податків та зборів, а також визначення шляхів підвищення ефективності координації діяльності органів Державної фіскальної служби України та місцевих фінансових органів у сфері обліку платників податків та податкових надходжень.

Ключові слова: фіскальна децентралізація, місцеві бюджети, податки і збори, власні доходи, податок із доходів фізичних осіб, акцизний податок, екологічний податок, рентна плата, місцеві податки та збори.

Goncharenko M. V.,
PhD in Public Administration,
Associate Professor of Economic Theory and Finance Department, KRI NAPA, Kharkiv

RESERVES FOR CONSOLIDATING TAX BASE OF LOCAL BUDGETS UNDER FISCAL DECENTRALIZATION

The article is devoted to the issues of enhancing the tax capacity of local self-government, in particular regarding the income tax receipts from individuals, excise tax, environmental tax and rent, local taxes and fees, as well as determining ways to improve the coordination of the activities of the bodies of the State fiscal service of Ukraine and local financial bodies in accounting of taxpayers and tax revenues.

Key words: fiscal decentralization, local budgets, taxes and fees, own income, personal income tax, excise tax, environmental tax, rent, local taxes and fees

Однією з найбільш визначальних реформ з часів української незалежності є децентралізація владних та фінансових повноважень держави. У рамках цієї реформи в Україні набирає обертів процес об'єднання територіальних громад (далі – ОТГ). На сьогодні в Україні їх створено 705, зокрема 12 – у Харківській області. Успішність функціонування ОТГ суттєво залежить від їхньої фінансової спроможності, що визначається перш за все податковою базою території. Разом із тим стан наповнення дохідної частини місцевих бюджетів є не лише наслідком впливу чинного законодавства, але й великою мірою залежить від активної позиції представників місцевої управлінської еліти. Саме бюджет є основним інструментом, за допомогою якого територіальні громади здійснюють свої функції. Тому питанням і проблемам, що стосуються формування дохідної частини бюджетів місцевого самоврядування, пошуку і реалізації резервів їхнього наповнення, розширенню бази оподаткування необхідно приділяти велику увагу.

Від початку впровадження в Україні реформи децентралізації суттєво змінилася філософія формування та використання фінансових ресурсів місцевого самоврядування, практичні механізми їхньої реалізації також зазнали відчутних змін. Сучасні процеси розбудови системи місцевих бюджетів, фінансові аспекти об'єднання територіальних громад досліджують Ю. Ганущак, Я. Казок, Г. Маркович, Н. Наталенко, Т. Станкус, О. Сунцова, та ін. Питання зміцнення податкової спроможності місцевих бюджетів, розвиток системи місцевих податків і зборів є предметом наукових розвідок таких науковців: Й. Бескид, М. Карлін, Є. Кузькін, Л. Простебі, Н. Проць, І. Цимбалюк та ін. Разом із тим практичне втілення реформи бюджетної децентралізації в Україні вимагає подальшого зміцнення податкової бази місцевих бюджетів з метою формування фінансово спроможних територіальних громад.

Метою статті є аналіз стану наповнення місцевих бюджетів за рахунок загальнодержавних та місцевих податків і зборів, а також визначення резервів зміцнення податкової спроможності місцевого самоврядування.

З 2015 р. перелік податкових надходжень до місцевих бюджетів значно розширився. Згідно з Бюджетним кодексом України [1], бюджети сіл, селищ, міст районного значення отримують повний обсяг надходжень від плати за землю (з 2015 р. набула статусу місцевого податку), 100 % податку на нерухоме майно, єдиного податку, збору за паркування автотранспорту, туристичного збору, плати за надання адміністративних послуг, податку на прибуток підприємств комунальної власності, рентної плати за користування надрами місцевого значення. Також ці бюджети отримали 25 % екологічного податку,

90 % коштів від продажу земель несільськогосподарського призначення та інші доходи. Новим видом місцевих доходів став акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів. З 2018 р. в місцевих бюджетах почало залишатися 5 % від рентної плати за добування нафти, газу та газового конденсату [2].

Значні переваги отримали ОТГ, бюджети яких було прирівняно до бюджетів міст обласного значення і районів. Крім зазначених податків вони одержують ще й 60 % ПДФО, трансферти з державного бюджету, а також інші доходи, у т. ч. кошти державного фонду регіонального розвитку.

Власні доходи місцевих бюджетів демонструють позитивну динаміку, збільшуючися з кожним роком. У 2017 р., за попередніми підрахунками, їхній обсяг у цілому по Україні склав 192 млрд грн, що майже втричі більше ніж у 2014 р., тобто до початку бюджетно-податкової реформи [6].

Аналіз власних надходжень за чотирма ОТГ Харківської області, проведений Центром реформ при Мінрегіоні, демонструє значне збільшення обсягу власних надходжень на душу населення. Наприклад, у Роганській ОТГ цей показник зріс у 6 разів, що майже удвічі більше, ніж в середньому по Україні [6].

Слід констатувати, що законодавство закріпило значні можливості для наповнення місцевих бюджетів, однак викликом для місцевого самоврядування є максимально повне використання наданих можливостей.

Аналіз власних доходів місцевих бюджетів за 366 ОТГ у 2017 р. показав, що найвагомішими джерелами надходжень є ПДФО (56 %), плата за землю і єдиний податок (по 15 %), а також акцизний податок (близько 9 %).

Дійсно, ПДФО, попри переспрямування його значної частки (а саме 25 %) до державного бюджету, продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом податкового ресурсу місцевих бюджетів. У 2017 р. від підприємств Харківської області надійшло більше 7 млрд грн ПДФО, що на 2,3 млрд грн більше, ніж у минулому році. За обсягом надходжень область посідає 3-тє місце в Україні після м. Київ та Дніпропетровської області, темп зростання ПДФО по області складає 147,4 % при середньому по Україні 137,5 % [3].

Однак потенціал ПДФО як джерела наповнення бюджетного фонду ще до кінця не вичерпано. Поповнення цієї складової доходів гальмується значним рівнем тінізації доходів найманих працівників, неефективністю заходів з легалізації заробітної плати, а також неврегульованістю механізму сплати та зарахування ПДФО відокремленими підрозділами юридичних осіб.

Слід виділити низку чинників, які негативно впливають на надходження ПДФО в області.

По-перше, це значні обсяги заборгованості із заробітної плати. На кінець року в області вони склали 224,5 млн грн, що зі ставкою податку 18 % означає недоотримання 30 млн грн до місцевих бюджетів [3].

По-друге, низька заробітна плата на деяких підприємствах області, яка досить часто не досягає навіть мінімального рівня. На кінець року в Харківській області середня заробітна плата складала 7447 грн при середній по Україні – 8777 грн, тобто це приблизно 15-тє місце в рейтингу регіонів (Рівненська, Хмельницька, Миколаївська області мають вищі показники). 6 263 підприємства (27 % від загальної кількості їх) показують у статистичній звітності зарплату менше мінімального рівня. За цим показником Харківська область посідає місце “лідера” знизу, гірші показники лише в Чернігівській області [3].

Підприємства реального сектора економіки зазвичай не використовують схем мінімізації зарплати. Мінімізують заробітну плату здебільшого ті суб'єкти малого підприємництва, де працює незначна кількість працівників. У зв'язку з цим органи ДФС здійснюють перевірки, проводять роз'яснювальну роботу з керівниками підприємств, передають перелік таких підприємств до прокуратури, органів Держпраці тощо для вжиття відповідних заходів.

У 2017 р. ДФС були перевірені 1 304 суб'єкти господарювання на предмет порушення трудового законодавства. Порушення було встановлено у 413, у результаті чого було донараховано до бюджету 227 млн грн ПДФО, ЄСВ і військового збору, а також легалізовано 902 найманих працівники [3].

Слід відзначити, що позитивний результат роботи ДФС полягає не в донарахуваннях доходів до бюджету, а в тому, що суб'єкти господарювання оформлюють трудові відносини з працівниками, виплачують офіційну зарплату, з якої перераховуються податки в бюджет.

Резервом збільшення надходжень до бюджету ПДФО може стати декларування громадянами доходів. У 2017 р. 35,8 тис. громадян області задекларували свої доходи на загальну суму 3,5 млрд грн, з яких було сплачено понад 100 млн грн податків. Заслужує на увагу те, що найбільш активними є мешканці сільської місцевості – ними були заповнені 27,5 тис декларацій (77 % загальної кількості), з яких сплачено 43 млн грн податків [3].

На жаль, не всі громадяни, які, згідно з законом повинні подавати декларацію, так роблять. Це спричиняє недоотримання коштів до бюджету. В умовах неповної зайнятості, громадяни шукають додаткових можливостей отримання доходів. Як правило, це доходи з іноземним джерелом походження, від здачі в оренду квартир, надання низки послуг неподатковим агентам, продажу надлишків сільськогосподарської продукції тощо. Виявлення таких випадків не повинно непокоїти лише ДФС. Хто, як не місцева влада, знає про такі прецеденти на місцях. Тому в роботі з залучення таких громадян до декларування ДФС розраховує на допомогу місцевої влади. Їхнє спільне завдання, з одного боку, – наповнення дохідної частини бюджету, з іншого – дотримання рівних умов серед громадян стосовно сплати податків.

У 2017 р. доля акцизного податку у власних доходах ОТГ склала близько 9 %. Однак проблемою щодо цього джерела надходжень є значний обсяг нелегального продажу підакцизних товарів, що позбавляє місцеві бюджети передбачених законом надходжень.

На сьогодні в Харківській області налічується 4 014 суб'єктів господарювання, які є платниками податку з реалізації підакцизних товарів. У 2017 р. надходження від акцизного збору збільшилися на 16 млн грн [3]. Таке зростання пов'язано з більш жорстким контролем органами ДФС обігу підакцизних товарів, проведенням камеральних перевірок із декларування акцизного збору суб'єктами господарювання, винесенням штрафних санкцій за порушення законодавства, проведенням роз'яснювальної роботи серед платників, що в сукупності підвищило рівень податкової дисципліни платників акцизного податку з реалізації.

Слід зазначити, що суб'єкт господарювання повинен мати ліцензію на продаж підакцизних товарів і реалізовувати їх виключно через касові апарати з видачею фіскальних чеків. Зважаючи на це, з метою збільшення надходжень акцизного податку місцева влада повинна здійснювати на своїх територіях інвентаризацію потенційних платників і порівнювати зібрані дані з інформацією щодо переліку суб'єктів, які отримали ліцензію, яку ГУ ДФС у

Харківській області розміщує на своєму сайті. Про порушення ліцензійної діяльності слід інформувати органи ДФС, це є підставою для проведення ними фактичних перевірок і прийняття відповідних заходів. Штрафи за такі порушення досить високі й неспіввимірні з реальними умовами діяльності суб'єктів господарювання. З огляду на це місцевій владі слід проводити роз'яснювальну роботу серед підприємців з метою сприяння дотриманню ними ліцензійного законодавства і недопущення до застосування стосовно порушників штрафів. ДФС займається перевіркою діяльності лише зареєстрованих суб'єктів господарювання, тобто якщо на території торгівлю підакцизними товарами здійснюють особи, які порушують правила реєстрації господарської діяльності, то вони є об'єктами уваги правоохоронних органів і податкової міліції.

Велика роль у наповненні місцевих бюджетів відводиться місцевим податкам і зборам, які повинні бути реальною фінансовою основою розвитку місцевого самоврядування. Зважаючи на покращання стану мобілізації надходжень та зміну їхньої структури (до числа їх було включено єдиний податок та податок на майно, у т. ч. плату за землю), їхня частка в доходах місцевих бюджетів значно зросла останніми роками.

Беручи до уваги те, що запровадження та встановлення розміру ставок місцевих податків і зборів (у межах, визначених Податковим кодексом України) є повноваженнями органів місцевого самоврядування, вони мають реальні можливості впливати на обсяги надходжень зазначених платежів до відповідних бюджетів.

Якщо у 2011 р. частка місцевих податків і зборів становила лише 3,2 %, то у 2014 р. вона зросла майже в 3 рази – до 8,8 %, а в 2017 р. становила вже 28 %. Найбільшу питому вагу у структурі місцевих податків і зборів займають надходження від плати за землю (52,6 %) та від сплати єдиного податку (42 %) [2].

У структурі надходжень до загального фонду місцевих бюджетів плата за землю займає майже 15 %, а в надходженнях місцевих податків і зборів – понад 50 %. За минулий рік по Харківській області було зібрано майже 1,5 млрд грн плати за землю, лівову частку яких мобілізовано на території м. Харкова [3].

При стягненні податку органи ДФС керуються ставками, які встановлюються органами місцевого самоврядування. Під час прийняття рішень ОМС слід керуватися грошовою оцінкою, що прийнята на відповідній території, і розраховувати ставку, яку слід застосувати. Досить часто ДФС стикається з тим, що ОМС затверджує найбільше з можливих значень ставки (законодавчо встановлено 1–5 % від грошової оцінки), керуючися бажанням поповнити місцевий бюджет. Однак цим досягається зворотного результату – суб'єкти господарювання потрапляють у податковий борг. Кожний день ДФС стикається з випадками, коли підприємці скаржаться на те, що сума плати за землю перевищує обсяг їхнього загального доходу.

Наприклад, часто для земель за межами населеного пункту встановлюється максимальна ставка 5 %. Для платника це означає 1 627,5 грн податку з гектара землі, оскільки на сьогоднішній день грошова оцінка землі складає 32 549,1 грн за 1 га. Здебільшого це негативно позначається на членах садових товариств, які, як правило, знаходяться за межами населених пунктів. З огляду на це ОМС у рішеннях слід прописувати особливі умови для садівників, відділяти їх від суб'єктів промисловості або великих сільськогосподарських виробників, тому що ці категорії не можна прирівнювати за рівнем платоспроможності. Навіть Податковий кодекс України рекомендує прийма-

ти ставку 0,3 % від грошової оцінки землі для гаражних кооперативів, ОСББ та садових товариств [4].

Мають місце випадки, коли місцеві ради не надають пільгу з плати за землю для бюджетних установ (школи, дитячі садки тощо), що призводить до ускладнення бюджетних розрахунків і перетікання коштів “з однієї кишені в іншу”.

Отже, ОМС повинні бути розсудливішими при встановленні ставок місцевих податків і зборів, оскільки рішення ОМС є обов'язковими для виконання. Платник має виконувати ці рішення, а органи ДФС проконтролювати виконання.

Велику проблему становить значна диференціація ставок плати за землю залежно від територіальної приналежності. Наприклад, на території Харківської області 457 місцевих рад, які встановлюють різні ставки плати за землю. Складнощі виникають, наприклад, для підприємств залізниці, яка проходить по територіях різних місцевих рад. У цьому році плата за землю на земельні ділянки, надані для залізниць у межах смуг відведення, справляється в розмірі 25 % від суми земельного податку. Зазначені зміни до Кодексу негативним чином вплинуть на дохідну частину місцевих бюджетів і призведуть до зменшення надходжень від плати за землю у зв'язку з непроведенням індексації нормативної грошової оцінки та пільговим оподаткування земельних ділянок наданих для залізниць. У зв'язку з цим прогнозується зменшення надходжень податку на землю по області на 15,7 %, або на 45 млн грн. [7].

На жаль, поки що органи місцевого самоврядування несповна використовують можливості в частині наповнення місцевих бюджетів за рахунок використання земельних ресурсів. Варто зазначити, що в Україні майже 12 % населених пунктів потребують оновлення грошового оцінювання земельних ділянок, що використовується для визначення розміру земельного податку, і, відповідно, впливає на розміри орендної плати за земельні ділянки. Тому одним із важливих питань, у контексті наповнення місцевих бюджетів, є проведення своєчасного й обґрунтованого грошового оцінювання земельних ділянок.

Прийняття законопроекту № 7118, яким передбачається передача сільським, селищним, міським радам об'єднаних територіальних громад повноважень щодо розпорядження землями територіальних громад поза межами населених пунктів, надасть змогу об'єднаним територіальним громадам значно розширити базу оподаткування та спонукатиме органи місцевого самоврядування до більш активних дій у частині використання земель найбільш ефективними й економічно вигідними способами.

Резервами надходжень земельного податку також можуть бути наявність заборгованості, неправильне визначення площі земельної ділянки, неефективне використання земель тощо.

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, який є основним джерелом надходжень місцевих бюджетів у зарубіжних країнах, наразі не виконує такої ролі в Україні. Його питома вага у власних доходах ОТГ у 2017 р. склала лише 1,4 %.

Зазначимо, що порядок нарахування та справляння податку на нерухоме майно в Україні не відповідає практиці розвинених країн світу, де розмір податку залежить від вартості об'єкта нерухомості, а не від його площі. Окрім того, викликає сумніви можливість значних надходжень для місцевих потреб від запровадження податку на нерухомість для сільської місцевості, оскільки в умовах економічної кризи та стрімкого зuboжіння селян такі ініціативи заздалегідь приречено на провал [5].

З 2016 р. місцеві ради позбавлено права збільшувати площу майна, що не оподатковувалося. Тому більшість місцевих рад, розуміючи, що в країні фінансова криза, поки утримуються від запровадження максимальних ставок з місцевих податків і зборів, зокрема і з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки [5].

У рішеннях про упровадження податку на нерухомість ДФС рекомендує дотримуватися диференційованого підходу при встановленні ставок залежно від категорій нерухомого майна [3].

Попри кризові явища в економіці, п'ятий рік поспіль продовжується зростання обсягів надходжень єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва. Таке зростання відбулося, зокрема, через збільшення кількості платників податку – фізичних осіб та суб'єктів малого підприємництва, а також віднесення до платників єдиного податку сільськогосподарських товаровиробників (фіксований податок). Разом з тим для нарощення цього виду надходжень характерні подібні перешкоди, як і для ПДФО.

Мале підприємництво в Харківській області досить розвинене. Попри те, що у зв'язку зі змінами законодавства у 2016–2017 рр. пройшла хвиля припинення господарської діяльності низки суб'єктів малого підприємництва, на сьогодні в області 138,5 тис. громадян займаються підприємництвом (2-ге місце після м. Києва) [3].

Крім того, що малий бізнес наповнює бюджет, він ще створює робочі місця. Якщо у 2014 р. було створено 46 тис. робочих місць, у 2016 р. – 61 тис., то у 2017 р. ця цифра досягла 71 тис., включаючи як створення нових робочих місць, так і легалізацію працівників, які до цього працювали нелегально. 68 тис. підприємців обрали спрощену систему оподаткування (65 %), у т. ч. 39 тис. – 2-га група (більше 50 %) [3].

У зв'язку зі збільшенням мінімальної заробітної плати усіма місцевими радами були переглянуті ставки єдиного податку. Ставки для 2-ї групи у середньому складають 10–12 %, тоді як до підвищення це було 15–20 %. Не всі місцеві органи влади знають про те, що коли підприємець є жителем однієї місцевості, а діяльність здійснює в іншій, то він має сплачувати єдиний податок за ставкою 20 %.

Надходження ЄП від сільгоспвиробників (4-та група, раніше – фіксований податок) значно зросли у зв'язку з підвищенням ставок. Наприклад, якщо в період 2010–2014 рр. надходження по області на рік складали від 1 до 8 млн, то починаючи з 2014 р. – річна сума перевищує 320 млн грн [3]. Мають місце прецеденти переходу сільгоспвиробників на 3-тю групу, якщо їхній дохід не перевищує 5 млн грн на рік, що створює можливість уникати обрахунку податку залежно від площі використовуваних земель. Слід пам'ятати, що при сплаті податку платниками 4-ї групи до оподаткованої бази можуть включатися лише оформлені землі.

Практика застосування місцевих зборів значно різниться залежно від населеного пункту. Наприклад, збору за паркування автотранспорту м. Вовчанськ збирає на рік близько 70 тис. грн, м. Лозова – 60 тис., Красний Кут – 11,3 тис. грн, тоді як м. Чугуїв, яке значно більше за розмірами і чисельністю населення, нічого не отримує з цього джерела [3].

Щодо туристичного збору: м. Вовчанськ отримує 56 тис. грн за начебто відсутності податкової бази (готелі, бази відпочинку, пансіонати тощо), м. Балаклія – 15,6 тис., м. Лозова – 5 тис. і сел. Красний Кут – теж 5 тис. грн, у той час, як це селище значно менше за Лозову. Крім того, по Харківському

району взагалі немає надходжень від обох місцевих зборів через відсутність рішень місцевих рад про їхнє упровадження [3].

Отже, деякі ОМС, маючи значні надходження ПДФО або плати за землю, недооцінюють фінансовий потенціал місцевих зборів, таким чином втрачаючи можливості додаткового наповнення своїх бюджетів.

Починаючи з 2018 р. до бюджетів ОТГ надходить 3 % від рентної плати за добування нафти, газу та газового конденсату, тому на територіях, де здійснюється видобування корисних копалин, ці надходження стануть значним поповненням місцевих бюджетів. Утім ОМС слід докладати зусиль щодо контролю реєстрації діяльності надрокористувачів і співпрацювати в цьому напрямку з органами ДФС. Необхідно звіряти реальний стан діяльності таких суб'єктів господарювання з інформацією ДФС про перелік надрокористувачів, про обсяги видобування ними ресурсів, обсяги сплати ними рентної плати, договори, за якими вони здійснюють платежі тощо.

Проведений аналіз показав, що місцеві бюджети в Україні мають резерви поповнення дохідної частини. Формування доходів власних бюджетів знаходиться у прямій залежності від того, наскільки ефективно органи місцевого самоврядування зможуть організувати весь комплекс робіт із запровадження та збирання місцевих податків і зборів, а також із мобілізації закріплених податків, таких як ПДФО, акциз та рентна плата.

У цьому контексті необхідним є формування даних про податкову базу громади, що передбачає:

- проведення інвентаризації податкової бази та платників податків;
- запровадження повного обліку ресурсів громади (матеріальних, природних, земельних тощо);
- визначення “точок зростання” економічного потенціалу громади (створення нових підприємств, нових робочих місць, розвиток малого та середнього бізнесу тощо).

Безумовно, існує низка зовнішніх перешкод – зволікання з вирішенням питання щодо розпорядження землями поза межами населених пунктів, недосконалість законодавства щодо оподаткування нерухомого майна тощо. Водночас є низка внутрішніх причин невикористання наявного потенціалу поповнення дохідної частини бюджету. Це є викликом для місцевої влади і потребує певних зусиль у сфері вдосконалення механізмів адміністрування, встановлення економічно обґрунтованих ставок місцевих податків і зборів, виявлення резервів у частині розширення бази оподаткування, створення сприятливих умов для розвитку бізнесового середовища.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI // *Голос України*. 2010. № 143. (4 серп.).
2. Маркович Г. Формування місцевих бюджетів на 2018 рік. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/6634>.
3. Офіційний сайт Головного управління Державної фіскальної служби у Харківській області. URL: <http://kh.sfs.gov.ua/>.
4. Податковий кодекс України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Простебі Л. І. Реформування інституту місцевих податків і зборів у контексті підвищення надходжень місцевих бюджетів // *Економіка і суспільство*. 2016. № 2. С. 589–593.
6. Скільки об'єднані громади заробили коштів для кожного зі своїх мешканців? – аналіз від експертів. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/8104?page=5>.
7. Як вплинуть новації податкового законодавства на місцеві бюджети. URL: <http://decentralization.gov.ua/news/8012?page=2>.

Надійшла до редакції 13.02.2018 р.